

ACC. N:R M. 16850:1-8.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Bernt Svensson, Glimåkra*
Härad: *Ö. Göinge* Berättare: " " "
Socken: *Glimåkra* Berättarens yrke: *snickaremästare*
Uppteckningsår: *1967* Född år *1894* i *Glimåkra*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kabas. s. 1-8.

LUF 134

Skriv endast på denna sida.

ACC. N:R M. 16850: /.

Kalas. eller gille.

Båda benämningarna användes. Kalas var i regel benämningen på ett stort gille der det fanns överflöd av mat och dryck, deribland rikligt med spritdrycker inberäknade. Gille räknades som ett mera stillsamt sammanträffande och återhållsamhet med mat och dryck. Innan jag går vidare så vill jag förutskicka att detta gäller i huvudsak rena landsbyggden med bönder och terpare i huvudsak. Samt att dessa kalas och gillen avtogo i både form och mängd efter första världskriget.

Kaffebjudning eller kafferep var ju ett sammanträffande mellan några vänner och bekanta der det endast förekom kaffe med bröd samt tårter. Detta fortsätter än i dag vänner emellan.

De mest vanliga gillen eller kalasen vore i början av seklet julagillen der befolkningen växlades om att bjuda allt efter råd och lägenhet. Så var det även med begravningarna så länge den döde förvarades hemma i gården tills begravningsdagen. Sedan har formerna ännu betydligt under åren.

Ävenså då det gäller bröllop händer det inte så ofta att det ställs till stora gillen hemma som det gjorde förr. Gränsen här kan man gott sätta under åren 1918 a 1920. Då det blev allt vanligare att förlägga festligheterna till något hotell eller pensionat.

Men även vid skördens eller slätterns slut kunde det förekomma att

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

26/8-67

ACC. N:R M. 16850:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

husbondefolket ställde till med både kaffe och mat som avslutning då det även kunde förekomma dans på kvällen. Men allt sådant får räknas till början av seklet. Någon bestämd gräns är svår att sätta. För släktingar från annan ort blev det högst en kaffebjudning. Kalas för att träffas under festliga former får man räkna julkalasen särskilt. Och dessa kan man också räkna till de största. Samtliga höll kalas efter råd och lägenhet. Nej inga fasta gilleslag förekom. Gille. Gränser fanns inga. Torpare och bönder umgicks med varandra, även på gillen. Några åldergränser fanns inte. Men vid begravningar var det i huvudsak de äldrare som blevo bjudna om det var äldrare personer som dött. Annars var det ingen egenlig ålderskillnadsgräns. Det var inte vanligt med några barnbjudningar utan möjligtvis om det var ett barn som hadde födelsedag eller dylikt så att den fick bjuda hem några kamrater. Det var sälsynt att någon tog en bekant med till en annans bjudning. Urvalet av gäster var ganska svårt det sattes upp en massa namn och der gallrades sedan ut ett vist antal som skulle bjudas. Vid bröllop och begravningar sändes ut biljetter men till andra bjudningar var det endast muntlig bjudning med skickebud eller husbesök eller på post. Pålysning i kyrkan har inte förekommit till personliga bjudningar och telefonen var sälsynt i dessa trakter i början av seklet. Personlig inbjudan ljöd, vill du och din hustru vara snälla och komma till oss i kväll på en kopp kaffe.

ACC. N:R M. 16850:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

eller om det var barn som gick ärende, far o mor hellsar om ni vill komma hem till oss i kväll och dricka en kopp kaffe. Så fick han besked med sig hem om de ville eller kunde komma.

Inbjudan till begravning skedde med biljett som lydde, inbjudes att med eder närvaro hedra vår kära dotter och syster Vera Landers begravningsakt i Glimåkra lördagen den 31 juli 1943 kl 1 em Gunilla och Johan Lander syskonen. Samling vid kyrkan. Efter akten kaffe i sorgehuset.

Några flera bjudningar blev det inte, till samma gille.

Vid alla stora gillen lejdades både kokfru, severingshjälp samt hjälp till disken. I början på seklet fanns här en kokerska i närheten av samhället nämligen Halmbergs-Kersti samt en nere ifrån Målen ett par tre km söder om samhället var då inte den ena ledig så fingo de söka den andra. Men under senare år fanns en kokerska nere i samhället Verksamhället var inte inom varken kommun eller viss gräns utan hon hämtades dit hon behövdes när hon var ledig. Något yrke som hon hade syselsättning med jämt var det inte så att hon eller de fingo hava någon annan sysselsättning jämte. Dom hade i regel haft anställning i någon finare familj der de lärt sig att laga mat.

Tiden berodde mycket på hur stora gillen skulle vara och rätternas antal men tiden varierade mellan 3 dagar till 5a6 dagar. Men redan dagen efter gillet var slut brukade dom taga sig derifrån.

ACC. N:R

M. 16850:4,

Hon hadde i de flesta fallen befälet i köket, men konfererade gärna med frun på stället. Hon tog ansvaret för matlagningen men kunde gärna hjälpas åt. I början på seklet var daglönen 1,50a 2kr och bort åt 40 talet 4 a 5 kr men detta varierade ganska mycket. Några större nyanskaffningar eller omändringar förekom sällan. Men servis lånades då så behövdes dels av grannar och dels i affären der de handlade. I de allra flesta fallen dukades det inomhus och i de allra flesta fallen så var det gående bord. Utom vid mindre bjudningar. Blomsterdekerationer förekom sällan, men deremot vid begravningar förekom ljusen, med bordlöpare av papper med svarta kanter. Servetter förekom inte i de sämre lottade hemmen. Tiden för de olika gillan varierade ganska mycket, om vi börja med begravningar för även detta räknades till gillan förr så länge den döde förvarades i hemmen till begravningsdagen, då voro gästerna i regel bjudna i så god tid att de hunno dricka en kopp kaffe innan jordfästningen, för att sedan följa med hem till sogehuset för att fira den dödes åminelse med mat och dryck, många gånger drycker i överflöd. Som det ibland sade att det var en rolig begravning. Vid bröllop beredde ju tiden på vilken tid vigseln skulle äga rum. Vid julagillan varierade det även från 4 till 6 i vanliga fall. Det var sällan de kom i god tid, hellst låta vänta på sig något.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16850:5

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Av ekonomiska skäl varierade inte klädseln så mycket i början på seklet, utan man tog det man hade. Men vid begravningar var det sed med svarta eller mörka kläder samt hög hatt om det fanns någon tillgänglig eller svart filthatt eller mössa. Kvinnorna bar ju alltid vid sådant tillfälle svart schalet och mörka eller svarta kläder. Vid andra gillén eller kalas användes de kläder dom hadde råd att hålla sig med. Den vanliga för den manliga delen var till långt in på 20 talet den blå scheviotkostymen som kunde användas vid alla vilka tillfällen som helst.

Någon särskild värd eller värdinna var inte vanligt utan värdsfolket själva togo emot gästerna ute i förstugan der de räckte gästerna handen och hällsade dem välkomna samt togo mot ytterkläderna som förvarades i ett oeldat rum eller på vinden. Ibland hände det att severingsbiträdet fungerade som värd. Så gingo gästerna och togo alla i hand och hällsade på de som vore komna.

Förning förekom inte i någon nämnvärd form in på 1900 talet utan vid begravningar och då i form av vetekrans eller småbröd i den mängd man beräknade gästernas antal och litet mera. Ty blev det något över fick gästen något av detta med sig hem. Längre tillbaks var det vanligt med förning säskilt i form av hårdkokt risgrynsgröt (nävagröt) som de skar i bitar och åt direkt ur handen. Om det var detta som benämndes skärkaka kan jag tyvärr inte upplysa om.

ACC. N:R M. 16850:6.

Drycker som förning har jag inte hört talas om. Men i vissa fall har det hänt att om det var ont om mjölk på kalasstället så kunde någon grannkvinna som viste om det taga ett krus mjölk med sig. Förningen var med på gillesdagen och överlämnades till köket med en vit duk över som skydd mot föroreningar och inget smyg förekom. Förningen inramades med värdsfolkets eget, och på kvällen överlämnades kärl eller bricka vid hemfärden. Någon tävlan på den tiden förekom inte utan man tog vad man hade råd med.

Den tiden var det endast nyttig vara ty annat hadde man inte råd med.

Den som serverade maten bjöd ofta till bords, men även frun i huset bjöd till bords. Detta om sittande bord har jag inte kunnat inhämta några kunskaper om, då det inte var vanligt i dessa trakter utan vid kaffebjudningar.

Med bordsbön var det inte alls vanligt utan i de djupt religösa hemmen (Detta vid bjudningar.)

Vid gående bord var det alltid prästen som var självskriven att börja (om inte frun var med) annars var det de äldsta damernas tur att börja taga för sig av maten. Det var ju ganska vanligt att det skulle trugas ett par gånger innan någon ville börja.

Vid begravningar var det vanligt förr ja in på trettio-talet då den döde förvarades hemma till begravningsdagen att gästerna bjödes i så god tid att de hunno dricka en kopp kaffe innan affärden till kyrkan företogs

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16850: 7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

för att sedan efter jordfästningen åter åka till sorghuset för att äta och dricka. Då stod kaffebordet dukat för att sedan om en tid äta och dricka. Först då smörgåsbord med olika pålägg och sedan kött och potatis, Men ibland häde det att det blev fiskrätt i stället för kött och då i de flesta fallen helljeflundra, till maten serverades läskedrycker, öl och brännvin efter önskan och der var utsedd en person med god talang att hanha brännvinsflaskan (så var det även vid andra gillan der sprit användes) så att det kunde hända att även vid begravningar kunde spriten användas i så riklig mängd att man kunde få höra uttryck som så att det var den roligaste begravning som jag varit med på på länge. Så efter maten en timma eller ett par serverades kaffe med bröd och gärna spettekaka och var det konjack till kaffet om det var fint gille. Samt tiden var obegränsad.

Till smörgåsbord samt kött eller fiskrätt användes samma bestick, Men det hände att det förekom soppa då byttes besticken ut.

Var och en tog för sig efter eget behag, en eller två gånger betydde inget. Vid gående bord skålades vid samma bord sinnsemellan, Men vid bröllop och födelsedagar då det hållits tal skålade alla g^{ems}amt för brudpar eller födelsebarnet.

Inom föreningslivet förekom ofta bordsvisor vid slutna möten gemensamt med kaffedrickning.

Vid julkalas förekom ofta lekar av olika slag samt även musik om

ACC. N:R M. 16850:8.

der fanns något instrument och musikare tillgänglig. Men någon insamling har det inte förekommit varken till spelmän eller fattiga utom vid sådana tillfällen der dans och kaffedrickning var det huvudsakliga samt spemän särskilt voro budade då gordes insamling till spemännen.

Vid begravningar bröt man i regel upp vid 9 a lo tiden på kvällen men vid andra gillan blev det ofta in på småtimmarna som det sades då kunde kl bli va både 12 och ett.

Det var vanligt med en handskakning och ett tack vid avskedet.

Förr i tiden särskilt vid begravningar var de vanligt att taga några kakor med sig hem och då användes en ren fickduk och så tog man i hand och sade god natt.

Efterkalas brukades ofta förr då var det äldre och barn som blevo bjudna på dagen. Det kunde hända att en korg mat sändes till någon fattig i närheten.

Innan första världskriget hölldes gillan i de flesta fallen i hemmen men har sedan allt mera övergått till att ha dem på något penitionat eller hotell.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND